

pred zimo, je po izbiri posameznih pesmi najbolj problematičen. Tu pesmi niso uglasene na temo socialnega protesta ali revolucionarnega zanosa. V poglavju je čutiti neko napetost, pričakovanje nečesa, kar bo izbruhnilo vsak trenutek, vzdušje razkroja splošnega stanja v desetletju pred drugo svetovno vojno. Pesmi Zapuščena kavarna, Bolezen stoletja, Ob orjaškem kolesu in Pimatrov kuhar-smrt, ki gospoduje nad ognjiščem, prepredenim s pajčevinami, nam posredujejo omrtvelost in negotovost v trenutkih pred odločilnim preobratom v naši zgodovini. Čeprav pesmi Balada o pijancu in Obup morda stopnjujeta vzdušje brezupnosti, se kljub temu zdi, da zaradi svoje odmaknjenosti od namena zbornika ne sodita v okvir Krvi v plamenih.

Poglavje Balada naših dni je rahlo neubran uvodni spev v tragedijo druge svetovne vojne, ki poudarja predvsem vero v spremembo družbenega stanja.

Vsa naslednja poglavja pomenijo prikaz najbolj živahnega in najpomembnejšega obdobja v novem času. Pred nami se vrstijo motivi partizanskega bojevanja, trpinčenje v ječah in v koncentracijskih taboriščih, motiv nezakonskega otroka — sina laških krvnikov, pokop bojnega tovariša itd. Sledijo nekoliko vedrejšje pesmi, prežete z optimizmom zmagujoče vojske. Posvetila padlim tovarišem in protest proti vojni in ubijanju se združujejo s hrepenenjem po mirnem življenju in po toplem ognjišču. To je skopo nakazana vsebina ciklov Surovi čas, Kar je kovina, Nespečnost in Pomlad. Minuta tišine je po obsegu najkrajša in svečano zaključuje zbornik.

Filip Kalan v spremni besedi ugotavlja, da je velik del slovstva, ki je nastal v času narodnoosvobodilnega boja, kljuboval času in ohranil poetičen zven kljub temu, da je bil uglasen predvsem na družbeno tematiko. Kriterij za izbor pesmi urednik upraviči s tem, da v tem primeru ne gre za obnovo gradiiva iz politične zgodovine, ampak zgolj za izbor umetniških stvaritev, ki naj bi dokazale, »da pesem ljudske vstaje ni vase zaprta, koledarsko zaključena, družbeno izolirana, propagandno opredeljena manifestacija neposrednih udeležencev v narodnoosvobodilni vojni, marveč da rase ves ta predel slovenske poezije iz narodne polpreteklosti in da doživlja ta tematski predel znaten odmev še v današnjih dneh«. Tega res ne moremo zanikati in lahko trdimo, da je bil ta kriterij pogoj za enotnost zbornika. Ob tem bi pripomnila, da nimamo pravice tistih stvaritev »prigodnih rimačev« iz narodnoosvobodilnega boja, ki po svoji umetniški vrednosti niso zreli za uvrstitvev v antologijo, kakršna je Kri v plamenih, označevati s takimi rahlo ironičnimi izrazi, kakor »rimani politični referati, reportažne jokavosti o fabriških dimnikih in o črnih rodovih pod zemljo, vojaški pozivi s spodbudno čustveno vsebino, propagandna gesla in agitacijska navodila za aktiviste, javne izjave o zanosnem duru uradnega optimizma, tovariške sentimentalnosti« itd. Urednik jim sicer prizna dokumentarno vrednost, vendar je v njegovih oznakah čutiti omalovaževanje po estetski in idejni strani sicer skromnih, vendar za našo revolucijo pomembnih stvaritev, ki so v odločilnih trenutkih opravile svoje poslanstvo, čeprav morda v antologiji, kot je naša, zanje resnično ni prostora.

Ureditev zbirke, ki je smotrna in pregledna, upravičuje namen urednikov, ki sta želela v taki obliki posredovati zgodovino razvoja revolucionarne miselnosti, pokrelo, izbruh in odmev ljudske vstaje v delih naših pomembnejših pesnikov zadnjih tridesetih let. Čeprav je bila oblika in oprema prve izdaje za Kri v plamenih primernejša, je oprema zbornika v Kondorjevi preobleki obogatena s funkcionalno razvrščenimi ilustracijami Nikolaja Pimata.

Helga Glušič

PRISPEVEK K IDEJNI OSVETLITVI LEVSTIKOVEGA TUGOMERA

Poleg estetskih vrednot je v Tugomeru družbenopolitična problematika tako mnogovrstna, za drugo polovico preteklega stoletja značilna in pereča, da tragedija po pravici velja za našo prvo pomembno politično dramo. Žal še danes nimamo vsestransko zadovoljive interpretacije tega, za svoj čas vsekakor epohalnega dela. Nad pol stoletja je imel sploh avtorsko pravico do njega Jurčič, dokler ni dr. Antonu Slodnjaku uspelo, da je Prijateljeve, Žigonove in Wollmanove domneve podprl s prepričljivimi dokazi in delo v knjižni izdaji 1876 prisodil Levstiku. (Dr. A. Slodnjak: »Ali je Tugomer res Jurčičev?« — Življenje in svet 1931.)

Navzlic v splošnem naivni interpretaciji je Slodnjak v omenjeni razpravi pravilno zaslutil, da je idejno težišče Levstikove tragedije v dvogovoru med Tugomerom in Bojanom iz 5. in v Tugomerovem samogovoru iz 6. prizora IV. dejanja, ko se Tugomer odloči za brezkompromisen boj in strastno zavrača očitek o narodnem izdajstvu. Problematične pa so v pogledu idejne osvetlitve glavnega junaka kakor tudi celotne tragedije urednikove opombe v Levstikovem Zbranem delu V. V. Tugomeru, ki ga imenuje nepolitičnega lahkoverneža in idealista, vidi Slodnjak »nekaj Levstika, zlasti nekaj njegovega občutka prevare in iz njega izvirajoče zavesti nehotene krivde, kakor so jo občutili vsi naši liberalci — najhuje prav on — ko so spoznali, da so zastoj upali v pomoč in humanost nemškega — liberalizma« (str. 404). Da pričakovana pomoč ne bi bila malenkostna, izvemo malo dalje, ko urednik Levstiku očita, da si je »včas vendarle motil srce in glavo z mislimi, da bi edino nemški meščanski liberalizem mogel biti naravni zaveznik liberalnih Slovencev pri kulturnem in gospodarskem dvigu slovenskega ljudstva« (str. 405). Ker je moral z Geronovim verolomstvom in pokolom slovanskih knezov propasti ves Tugomerov politični koncept, se zdita Slodnjaku zadnji dve dejanji »umetnostno nepotrebni, saj izražata samo še nekak moralno-nacionalni nauk« (str. 413—414). Levstik je moral edino »glede na svojo idejo in na pritisk javnega mnenja« (str. 414) napisati še IV. in V. dejanje, kjer Tugomera očisti in opraviči s tem, da ga idealizira kot mesijaniističnega glasnika velike slovanske prihodnosti. Po vsem tem vidi Slodnjak idejo tragedije v Levstikovem spoznanju, da bo treba bojevati še prenekateri boj z nemštvom, udarno organiziranim v liberalni stranki, ki je bila v Avstriji za časa Auerperga-Lasserjevega ministrstva vladna stranka, preden »bo prišla doba narodnostnega sporazumevanja na temelju istih političnih in kulturnih načel« (str. 417). To pa se mi zdi za Levstika kot ustvarjalca, ki je bil tako globoko zakoreninjen v domači družbeni stvarnosti, vendarle presplošno, zato bom skušal najti novo razlago.

Tudi pri idejni analizi tragedije moramo upoštevati okolnost, da si Levstik snovi ni izbral sam. Vendar pa je že Slodnjak z vestno primerjavo odkril številne idejnovsebinske razlike med našo in prvotno Jurčičevo dramo, napisano v prozi. Razumljivo je, da aspekt na zgodovinsko problematično, hkrati pa tako aktualno snov pri obeh avtorjih ni mogel biti enak. Jurčiča je snov privlačevala kot pisatelja s svojo romantično razgibanostjo. Levstika je zanimala kot ideologa in javnega delavca, ki je bil po letu 1870 izobčen iz slovenskega političnega življenja s krivično oznako narodnega izdajalca. Zgodovinska snov mu zatoorej služi za interpretacijo sodobnih narodnopolitičnih in osebnih problemov.

Osrednji je v tragediji po mojem mnenju problem osveščanja narodnega voditelja, ki se po neuspehu parlamentarne politične taktike dokopelj do spoznanja o nujnosti vsenarodnega odpora zoper verolomnega agresorja. Dozdevno Tugomerovo prizadevanje v smislu ideje o mirni koeksistenci med narodi že samo z moralno-nacionalnega stališča ni neoporečno. Tugomer je za ceno sprave, ki pa je mišljena samo kot premirje, pripravljen tujcu plačevati davek in dati vojskujoči se Cerkvi koncesije. Na ta način bi sam na stečaj odprl vrata ekspanzivnemu nemškemu fevdalizmu. Nauk tragedije vidim v Tugomerovem spoznanju, da rešitev ogroženega naroda ni v političnih špekulacijah, marveč samo v načelni, dosledni politiki, ki нареkuje boj za narodne pravice ne glede na trenutno nemoč in sovražnikovo spremembo taktiko, kajti tak boj ustvarja, če drugega ne — moralni kapital za prihodnjo zmago. Tugomer-parlamentarec je doživel strahoten poraz, z njim vred pa vsa naša parlamentarna politika, ki je v drami dobila krepko zausnično prav v času 1873—1879, ko so bili slovenski poslanci, kot zatrjuje J. Vošnjak, »v odločni opoziciji proti vladi« (Spomini II, 275). Levstiku je bila še živo v spominu Toman-Svetčeva strahopetna, koncesijsko-drobtinčarska politika, ko je s svojim izrednim smislom za pravilno presojo vsakokratne politične situacije in pomen določene politične taktike za nadaljnjo usodo slovenskega naroda moral vnaprej slutiti, da je parlamentarna politika brez širokega demokratičnega zaledja in podpore ljudstva obsojena slej ko prej na neuspeh. To se je pokazalo »v drugi dobi od l. 1879. do 1885., ko smo bili del vladne večine, a smo morali molčati in zadovoljni biti, da je tudi za Slovence odpadla tuintam kaka drobtinica« (J. Vošnjak, Spomini II, ib.).

Ideja tragedije zatoorej ne more biti zgolj razočaranje nad nemškim liberalizmom kot dozdevnim naravnim zaveznikom slovenskega naroda. Levstik si od nemškega liberalizma že dolgo ni obetal ničesar več, najmanj seveda pomoči za gospodarski in kulturni napredek svojega naroda. V dopisu za »Slovenski Narod« 8. avgusta 1868 naravnost obtožuje Karla Dežmana, prvaka nemškega liberalizma pri

nas, da pod krinko prizadevanj za gmotni in duhovni napredek slovenskega naroda pripravlja pot Prusom. V tragediji mu torej ustreza trgovec Gripo, ki pod enako krinko gospodarskega napredka utira germanizaciji pot v slovanske dežele. Bolj kot nemški liberalci so morali Levstika skrbeti slovenski poslanci, ki so v deželnih zborih in dunajskem parlamentu predstavljali in neredko zlorabljali svoj narod in jih že v dopisu za »Slovenski Narod« 25. julija 1868 trdo prijema: »Ali nas vlada more spoštovati, ko smo taki strahopetni zajci? ... V telo slovanske politike se je nabralo toliko gnoja, da mora tvor kmalu pokniti.«

Prav zaradi problema osveščanja političnega vodstva v tragediji, ki mi zgolj individualna, ampak nacionalno-kolektivna, zadnji dve dejanji tudi umetniško nista odveč. Šele z ideološko katastrofo glavnega junaka in vsenarodno nesrečo spričo pokola slovanskih knezov se lahko uveljavi Mestislavova vojna stranka kot izraz ljudske volje. V odločilnem spopadu s Franki so izčrpane vse realne možnosti za svoboden razvoj majhnega slovanskega naroda in njegov postopen prehod iz rodovne skupnosti v fevdalno ureditev kot ustreznejšo obliko za novo vsebino družbenih odnosov. Vrzina vizionarna napoved slovanskega dne — maščevalca šele priča za popoln bankrot domače politike, zato si je treba iskati utehe v mitu o veliki slovanski prihodnosti.

Po neuspehu s »Pavliho« 1870, ki pomeni najvišji vzpon njegove demokratične misli in višek družbenopolitične dejavnosti, saj je boju z nemštvom in domačo reakcijo pridružil še bolj zoper oportunitizem v lastnih liberalnih vrstah, je Levstik v strahu pred vedno hujšo germanizacijo napravil s svojo publicistično dejavnostjo pri »Slovenskem Narodu« 1871-72 čustveno stranpot v panslavizem. »Tugomer« pa je ne glede na panslavistično razpoloženje, ki prevlada na koncu tragedije, umetniški dokaz, da se Levstik ponovno vrača h kritiki domačih družbenopolitičnih razmer.

Stane Pevec

RUSSKIJ JAZYK V ŠKOLE

(letnik 1960)

Ta dvomesečna revija, ki obravnava vprašanje ruskega jezika v šoli, izhaja že dvaindvajseto leto. Ureja jo E. M. Galkina-Fedoruk, profesor za sodobni ruski jezik na moskovski univerzi, znana po številnih študijah iz ruske gramatike in leksikologije.

Revija ima ustaljeno zunanjo obliko in stalno razporeditev prispevkov. Na uvodnem mestu beremo navadno načelen članek o jeziku, ki je večkrat patetično napisan, tu in tam pa začutimo tudi izvirne misli. V skoraj vsaki številki so prispevki iz gramatike, leksikologije in fonetike; številni članki razpravljajo o zanimivem in pri nas še ne sistematično načetem področju jezika in stila domačih klasikov in sodobnih pisateljev. Škoda je le, da so vsi ti članki precej uniformni; več ali manj le osvetlujejo umetniško veličino tega ali onega avtorja in ne prinašajo izčrpnih in vsestranskih stilnih analiz.

Veliko pozornost posveča revija vprašanjem metodike ruskega jezika v srednji šoli; posebej še, odkar se uveljavlja reformirana osnovna in srednja šola, ki si je postavila načelo, približati šolo življenju. Obravnave v tej rubriki so konkretne, avtorji v njih posredujejo posamezna poglavja pravopisa in gramatike za razrede nižje srednje šole, od V. do VIII. Dvakrat letno prinaša revija dokaj izčrpno bibliografijo teoretičnega jezikoslovja, ruskega sodobnega knjižnega jezika, zgodovine ruskega jezika, dialektologije, metodike in zgodovine rusistike na ozemlju SZ; redno skrbi za temeljite in stvarne ocene znanstvenih del in učnih pripomočkov s področja ruskega knjižnega jezika in metodike. Privlačna je tudi rubrika vprašanj in odgovorov, ki je obširna in za praktila zelo koristna. Ob jubilejih nas revija seznanja z življenjem in delom živečih ruskih jezikoslovcev; tako smo v lanskem letniku spoznali Šapira, Borkovskega, Ožegova in Galanova.

Skozi ves lanski letnik se nadaljuje vroča polemika o metodiki ruskega jezika v šoli, ki jo je sprožil v četrti številki letnika 1959 dopisni član akademije znanosti SSSR, priznani lingvist in historik ruskega jezika, S. G. Barhudarov. V svojem članku po vrsti odkriva slabosti praktične in znanstvene metodike. Najhuje je ruske metodike zadel očitek, da njihova metodika, kakršna je, *na naučnost' pretendovat' ne možet*. Pisec, ki je zasledoval metodično literaturo zadnjih petnajstih let, priznava, da je res izšlo mnogo knjig in brošur, vendar trdi, da so vsebinsko neizvirne in da so si podobne kot kaplja kaplji. Našteje le nekaj doktorskih in kandidatskih disertacij,